

Практыкум па раздзеле «Станаўленне найстаражытнейшых цывілізацый. Беларусь у дадзяржаўны перыяд»

Выяўленне заканамернасці і выпадковасці

1. Пасля знаёмства з гісторыяй эвалюцыі чалавека можа паўстаць пытанне: «Чаму менавіта краманьёнцу выпаў лёс стаць першародкам усіх сучасных людзей, хоць былі і іншыя галіны на агульна-началавечым дрэве жыцця?». Высокія шанцы на «поспех» у працягу роду мелі неандэртальцы, але яны не вытрымалі першабытнай канкурэнцыі і каля 30 тыс. гадоў таму зніклі.

МАГЧЫМЫЯ ПРЫЧЫНЫ ГІБЕЛІ НЕАНДЭРТАЛЬЦАЎ

- Змяненне клімату падчас апошняга абледзянення або «вулканічная катастрофа» (моцнае пахаладанне пасля забруджвання атмасферы попелам, масавая гібель жывёл, на якіх яны палявалі, і да т. п.)

- Невялікая колькасць і нізкая нараджальнасць не дазволілі ім замацавацца на планеце
- Уварванне ў Еўропу і на Блізкі Усход краманьёнцаў, якія часткова асімілявалі, а пасля і знішчылі сваіх сапернікаў дзякуючы розуму і адноснай шматлікасці

А. Падзяліцеся на тры каманды, кожная з якіх будзе адстойваць пэўную групу прычын вымірання неандэртальца, і правядзіце дыскусію на тэму «Чаму вымерлі неандэртальцы?». Пры неабходнасці скарыстайцеся дадатковымі крыніцамі інфармацыі (напрыклад, кнігай расійскага археолага Л. Вішняцкага «Неандертальцы. Хроніка несастаяўшагася чалавечества» або публікацыямі на навукова-асветніцкім інтэрнэт-партале *Antropogenez.ru*).

Б. Па выніках дыскусіі зрабіце вывад: ці было знікненне неандэртальца як віду выпадковасцю або заканамернасцю гістарычнага развіцця.

Адрозненне факта ад меркавання

2. Уменне адрозніваць факты ад меркаванняў дапамагае лепш арыентавацца ў сучаснай інфармацыйнай прасторы і прымаць абгрунтаваныя рашэнні ў дачыненні да інфармацыі, якая паступае. Праверце, ці валодаеце вы такімі ўменнямі. Выканайце заданні.

А. Прачытайце тэкст. Пералічыце змены, якія адбыліся ў чалавеку і з чалавекам у выніку пераходу ад збіральніцтва да земляробства.

Пра з'яўленне вытворчай гаспадаркі на тэрыторыі Беларусі, у прыватнасці земляробства, сведчыць знойдзены археолагамі пылок акультураных злакаў — пшаніцы і ячменю, а таксама пустазелля. Самае старажытнае яго месцазнаходжанне выяўлена на тэрыторыі Беларускага Палесся, яго ўзрост — 7 тысяч гадоў. Праз некалькі стагоддзяў найбуйнейшае вынаходства чалавецтва дасягнула цэнтральных раёнаў Беларусі: пылок пшаніцы знойдзены каля стаянкі Заценне ў Лагойскім раёне Мінскай вобласці. Напрыканцы неаліту сляды земляробства з'явіліся і на поўначы Беларусі. Сведчаннем яго значнага пашырэння з'яўляюцца таксама знаходкі пэўных прылад працы: сякер, сярпоў, матык, тарак для зерня. Сама ж ідэя земляробства, як ужо было сказана раней, была запазычана старажытным насельніцтвам Беларусі ў індаеўрапейцаў.

Б. Прачытайце сцвярджэнні. Укажыце пазіцыі, у якіх змяшчаюцца факты, і пазіцыі, у якіх выказана меркаванне. Свой адказ аргументуйце.

1) Земляробства дазволіла людзям лепш харчавацца.

2) Менш разнастайнае харчаванне земляробаў у параўнанні з паляўнічымі прывяло да ўзнікнення новых хвароб.

3) Аселы лад жыцця земляробаў абумовіў з'яўленне прыкмет антысанітарны.

4) З пераходам да земляробства ў чалавека з'яўляецца паняцце «дом» у сучасным яго разуменні.

Факт	Меркаванне

Прапануйце свае варыянты сцвярджэнняў для дадзенай табліцы.

Ажыццяўленне пошуку інфармацыі

3. Адною з прыкмет неалітычнай рэвалюцыі з'яўляецца пераход да жывёлагадоўлі. Прыручэнне розных відаў жывёл было не аднамоментнай падзеяй, а ўяўляла сабой тысячагадовы працэс.

А. Даведайцеся час прыручэння розных відаў жывёл (не менш за сем).

Б. Прадстаўце знойдзеныя вамі звесткі на стужцы часу.

В. Якая птушка была прыручана першай на еўрапейскім кантыненте?

Г. Выкажыце здагадку аб прычынах ранейшага і пазнейшага прыручэння той ці іншай жывёлы.

Д. Даведайцеся, што такое «прынцып Ганны Карэнінай» і як ён выкарыстоўваецца ў вывучэнні працэсу прыручэння дзікіх звяроў старажытнымі людзьмі.

Аддзяленне галоўнага ад другаснага

4. Эпоха першабытнасці часта ўяўляецца сучаснаму чалавеку як нешта прымітыўнае: людзі жылі ў нападзкіх умовах і дбалі толькі пра тое, як знайсці сабе харчаванне. Аднак вы ўжо ведаеце, што свет першабытнага чалавека быў нашмат больш складаны, чым здаецца на першы погляд. У тым ліку яго духоўны свет, які нашы далёкія продкі выяўлялі праз рэлігійныя дзеянні і розныя віды мастацтва.

Вылучыце ў прапанаваным ніжэй тэксце галоўную і другасную інфармацыю, якая выкарыстоўваецца для характарыстыкі вераванняў нашых продкаў.

У каменным веку паляўнічыя-збіральнікі ўжо ўмелі выразаць фігуркі людзей і жывёл з дрэва, каменю, косці.

Статуэткі людзей.
Неаліт. В. Асавец-2.
Бешанковіцкі раён
Віцебскай вобласці

Драўляная статуэтка даволі дакладна перадае вобраз мужчыны канца каменнага веку. Выразаная з рогу выява ўяўляе сабой мужчыну з выцягнутым тварам, высокім ілбом і вострым падбародкам.

Касцяная фігурка аленя.
Неаліт. В. Асавец-2.
Бешанковіцкі раён
Віцебскай вобласці

Статуэтка аленя перадае пластыку жывёлы. Таксама захаваліся касцяныя статуэткі ў выглядзе лася, качкі, чаплі, змяі. Усе гэтыя жывёлы маглі выступаць у якасці татэмаў радавога калектыву.

Вялікая роля палявання ў жыцці старажытнага насельніцтва знайшла адлюстраванне ў разнастайных амулетах з зубоў ваўка, лісы, пясца і іншых жывёл. Лічыцца, што яшчэ з часоў палеаліту на беларускіх землях існаваў культ ваўка, сведчаннем чаго выступаюць рытуальныя пахаванні гэтага звера. Прысвойвальныя формы гаспадаркі захоўвалі сваю пануючую ролю і ў неаліце, нягледзячы на з'яўленне земляробства і жывёлагадоўлі. Таму жыхары беларускіх зямель па-ранейшаму карысталіся амулетами з прасвідраваных зубоў мядзведзя і дзіка.

Фрагмент амулета з косці ў выглядзе галавы вужа.
Неаліт. В. Асавец-2.
Бешанковіцкі раён
Віцебскай вобласці

Звярніце ўвагу: амулет мае скразную адтуліну — відаць, яго насілі як цэнтральную частку караляў або нашывалі на вопратку. Паламаўся ён не выпадкова — яго спярша надрэзалі, а пасля адламалі вужу галаву. Ёсць меркаванне, што гэтыя дзеянні насілі магічны характар: або нехта спрабаваў нашкодзіць уладальніку касцянога вужа, або ў важны момант амулет не спрацаваў і сам уладальнік «пакараў» яго такім чынам.

Вызначэнне ролі асобы ў гісторыі

5. Як вядома, гісторыю ствараюць людзі. Эпоха першабытнасці характарызуецца панаваннем калектывізму ва ўсіх галінах жыцця грамадства. Вылучыць вынікі дзейнасці канкрэтнага чалавека не ўяўляецца магчымым. Аднак з узнікненнем у Старажытным свеце лакальных цывілізацый у гісторыі ўпершыню з'яўляюцца імёны выбітных людзей, чья дзейнасць паўплывала на далейшы ход гістарычнага развіцця мясцовасці, дзяржавы, рэгіёна або ўсяго чалавецтва. Такіх людзей называюць гістарычнымі асобамі.

Паразважайце пра ролю асобы ў гісторыі. Выканайце заданні.

А. Запоўніце табліцу «Гістарычныя асобы Старажытнага свету». Суаднясіце імя гістарычнага дзеяча з яго выявай (запішыце літару ў адпаведным слупку табліцы).

Б. Прапануйце свой варыянт гістарычнай асобы, якая, на ваш погляд, з'яўляецца знакавай фігурай у гісторыі Старажытнага свету. Звесткі пра яе запішыце ў адпаведным радку табліцы.

В. Зрабіце вывад пра ролю асобы ў гісторыі.

Гістарычная асоба	Выява	Дзяржава	Дзейнасць	Роля ў гісторыі
Хамурапі				
Саламон				
Клеопатра				
Герадот				
Аляксандр Македонскі				
Юлій Цэзар				
Асоба на выбар				
Вывад				